

تقدو بر رسی ترورد قرآن کریم

تألیف:

روح الله فیض اللهی

نقد و بررسی ترور در قرآن کریم

تألیف: روح الله فیض الهی

ناشر: دانشگاه امام صادق علیه السلام

طرح جلد: گلناز حسامی

شمارگان: ۱۰۰۰

چاپ اول: ۱۳۸۹

چاپ و صحافی: زلال کوثر

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۷۴-۲۴-۱

ISBN: 978-600-5574-24-1

حق چاپ و نشر محفوظ است.

تهران، بزرگراه شهید چمران، پل مدیریت، دانشگاه امام صادق علیه السلام، ص.ب. ۱۵۹-۱۴۶۵۵ تلفن: ۸۸۳۷۰۱۴۲

سرشناسه: فیض‌اللهی، روح‌الله، ۱۳۶۳-

عنوان و نام پدیدآور: نقد و بررسی ترور در قرآن کریم/تألیف روح‌الله فیض‌اللهی.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۸۸.

مشخصات ظاهری: ۲۴۵ ص. ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.

شابک: 978-600-5574-24-1

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۳۳-۲۲۵.

موضوع: خشونت -- جنبه های مذهبی -- اسلام

شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)

رده بندی کنگره: ۱۳۸۸ ف۹/۹۷/۲۸۸۹ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۶۲۳۰۳۹۱

فهرست مطالب

سخن ناشر	۱۱
مقدمه	۱۵

فصل اول: بررسی مفهومی

کلیات	۲۵
۱. سیر تاریخی	۲۶
۲. مفهوم سیاسی	۲۸
۳. رویکرد اجتماعی	۳۲
۴. رویکرد حقوقی	۳۲
۵. معادل واژه تروریسم در فرهنگ و حقوق اسلامی	۳۵
جمع بندی	۳۶

فصل دوم: مبانی سیاست قرآنی و سیاست مدرن

کلیات	۴۱
۱. مبانی سیاست اسلامی	۴۱
۱-۱. غایت و اهداف دولت اسلامی	۴۱
۱-۲. اخلاق مداری و وجه ممیزه در روش سیاست اسلامی	۴۳

- ۳-۱. موارد رعایت اخلاقیات در سیاست اسلامی..... ۴۶
۲. مبانی سیاست سکولار مدرن..... ۵۱
- ۱-۲. جایگاه اخلاق در تمدن مدرن..... ۵۱
- ۲-۲. آراء ماکیاوولی زیر بنای سیاست مدرن..... ۵۳
- جمع بندی..... ۵۶

فصل سوم: رویکرد قرآن کریم به خشونت

- کلیات..... ۵۹
۱. تعریف خشونت و مغالطه عام و خاص..... ۵۹
۲. جایگاه خشونت (به معنای عام) در دین اسلام..... ۶۲
- جمع بندی..... ۷۳

فصل چهارم: تحلیل کلیدوارگان قرآنی

- کلیات..... ۷۷
۱. حرب و محارب..... ۷۸
۲. قتل و قتال..... ۷۹
۳. جهاد..... ۸۰
۴. سفک دم..... ۸۲
۵. ظلم..... ۸۲
۶. فساد و مفسد..... ۸۴
۷. فتنه..... ۸۶
۸. بغی..... ۸۷
۹. تعدی..... ۹۰
۱۰. شستن..... ۹۲

۹۲.....	۱۱. شقاق.....
۹۳.....	۱۲. جرم.....
۹۴.....	۱۳. عثو.....
۹۴.....	۱۴. عصیان.....
۹۵.....	۱۵. طغیان.....
۹۶.....	۱۶. ارهاب.....
۹۷.....	۱۷. رعب.....
۹۸.....	جمع بندی.....

فصل پنجم: تحلیل اصطلاحی

۱۰۱.....	کلیات.....
۱۰۱.....	۱. واژه‌های بدون بار ارزشی.....
۱۰۲.....	۱-۱. قتل-قتال و ترور.....
۱۰۳.....	۱-۲. حرب و ترور.....
۱۰۴.....	۲. واژه‌های دارای بار ارزشی منفی.....
۱۰۴.....	۱-۲. محاربه و تروریست.....
۱۰۵.....	۲-۲. بغی و ترور.....
۱۰۷.....	۲-۳. فساد فی الارض و ترور.....
۱۰۸.....	۲-۴. ظلم و ترور.....
۱۰۹.....	۲-۵. تعدی و ترور.....
۱۰۹.....	۲-۶. سفک دم و ترور.....
۱۱۰.....	۲-۷. فتنه و ترور.....
۱۱۰.....	۲-۸. جرم و ترور.....
۱۱۱.....	۲-۹. عثو و ترور.....
۱۱۱.....	۲-۱۰. طغیان-عصیان و ترور.....

۱۱۱	۱۱-۲. شقاق- شنتان و ترور
۱۱۱	۱۲-۲. رعب- ارهاب و ترور
۱۱۳	۳. واژه دارای بار ارزشی مثبت
۱۱۴	۱-۳. تعریف جهاد
۱۱۴	۲-۳. علت تشریح حکم جهاد در اسلام
۱۱۷	۳-۳. جهاد دفاعی و جهاد ابتدایی
۱۲۰	۴-۳. بررسی آیات جهاد در قرآن کریم
۱۲۴	۵-۳. هدف جهاد
۱۲۵	۶-۳. موارد جهاد از نگاه قرآن کریم
۱۳۰	۷-۳. مقررات و احکام جهاد در قرآن کریم
۱۴۲	۸-۳. بررسی نسبت «جهاد» و «ترور»
۱۴۴	جمع بندی

فصل ششم: برداشت‌های اخلاقی از قرآن کریم درباره خشونت

۱۵۱	کلیات
۱۵۲	۱. برداشت خوارج
۱۵۳	اول. برداشت نادرست از بحث امامت
۱۵۵	دوم. تکفیر همه مسلمانان و مهدورالدم دانستن آنها
۱۵۶	سوم. لزوم قیام با شمشیر در همه شرایط
۱۵۹	۲. برداشت ابن تیمیه حرانی و محمدبن عبدالوهاب
۱۷۳	۳. گروه‌های سلفی تکفیری
۱۸۰	جمع بندی

فصل هفتم: تحلیل و بررسی عملیات های انتحاری

۱۸۳	..... کلیات
۱۸۳	..... ۱. تاریخچه عملیاتهای انتحاری و تعریف آن
۱۹۰	..... ۲. دیدگاه‌های فقها و اندیشمندان اسلامی
۲۰۳	..... ۳. تحلیل فقهی
۲۱۲	..... جمع بندی
۲۱۵	..... نتیجه گیری
۲۲۳	..... فهرست منابع و مأخذ
۲۲۳	..... الف - کتابها
۲۳۰	..... ب- نشریات و اینترنت
۲۳۳	..... نمایه آیات و روایات

سخن ناشر

تربیت اسلامی، مرجعیت علمی

«کاری کنید که دانشگاه امام صادق (علیه السلام) ... مرجع تحقیقات مراکز علمی و دانشگاه‌های دنیا بشود» مقام معظم رهبری^۱

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته است، تربیت نیروی انسانی‌ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در عرصه نظر و عمل به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد زیرا که علم بدون تزکیه پیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد. از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و به‌رمندی از نتایج آن‌هاست. از این منظر پیشگامان عرصه

---

۱. از بیانات مقام معظم رهبری در ملاقات اساتید و دانشجویان دانشگاه امام صادق (علیه السلام) مورخ

علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق (علیه السلام) در واقع یک الگوی عملی برای تحقق آینده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که «ربع قرن» تجربه شده و هم اکنون ثمرات نیکوی این شجره طیبه در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران این نهاد است که امید می‌رود در طیعه دور جدید فعالیتش بتواند به توسعه و تقویت آن‌ها در پرتو عنایات حضرت حق تعالی، اهتمام ورزد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در سال جاری و به بهانه ۲۵ سال دانشگاه امام صادق (علیه السلام) در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و.... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد.

هدف از این اقدام ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند، درک کاستی‌ها و اصلاح آن‌ها زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق را نیز فراهم خواهد کرد.

امید آنکه با گسترش کمی و کیفی دانشگاه‌های اسلامی در کشور و توسعه آن‌ها در افق جهانی، شاهد ظهور انوار «علم مفیدی» باشیم که راه‌گشای جهانیان در گذار از شرایط کنونی برای نیل به سعادت واقعی باشد.

در این راستا انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام) آمادگی کامل خود را برای دریافت و انتشار کلیه آثاری که با این هدف تهیه و تولید شده‌اند - اعم از منظرهای انتقادی، تحلیلی، توصیفی و کاربردی - اعلام می‌دارد.

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه

تروریسم، یکی از مهمترین مسائل و مشکلات کنونی است و صدها سمینار و کنفرانس، برای شناختن و بررسی علل و ریشه‌های آن و روش‌های جلوگیری از آن، در دنیا تشکیل شده و هزاران کتاب برای پژوهش درباره آن، از دیدگاه‌های گوناگون و در زمینه‌های مختلف، مانند جامعه‌شناسی، سیاسی، حقوقی، مذهبی و اخلاقی منتشر گردیده است. چنین معضلاتی همواره به صورت‌های مختلف در جوامع بشری وجود داشته است. در این میان مسئله ما این است که این معضل در سال‌های اخیر، از طرف رسانه‌ها و سیاستمداران غربی، به اسلام نسبت داده شده است. وسعت این تبلیغات به حدی است که اگر از بسیاری از مردم این کشورها پرسیده شود که اولین چیزی که در ارتباط با واژه «اسلام» به ذهن شما متبادر می‌شود چیست؟ پاسخ خواهند داد: «تروریسم».

برخلاف سایر ادیان، اسلام مرتباً در گزارش‌های خبری و مقالات با خشونت پیوند زده می‌شود. وقتی پیروان سایر ادیان دست به اعمال جنایت‌کارانه می‌زنند، هویت مذهبی آن‌ها مورد توجه قرار نمی‌گیرد و در گزارشات خبری هرگز گفته نمی‌شود که قتل عام آلبانی‌تبارهای کوزوو به دست صرب‌های ارتدوکس شرقی صورت می‌گیرد و یا قتل عام برمه‌ای‌ها، تقصیر بودایی‌ها است و یا نسل‌کشی در فلسطین کار یهودیان است مگر زمانی که خطایی از جانب مسلمانان صورت گیرد که در این صورت تأکید

بر مذهب فرد خاطی است. مسیحیان بی‌رحم مایه بی‌اعتباری مسیحیت تلقی نمی‌شوند اما اگر مسلمانی مرتکب اعمال خشونت‌آمیز شود، به عنوان مصداقی از تهدید اسلام، اعلام می‌شود.

این چنین برخورد دوگانه موجب تقویت تفکری خصمانه درباره اسلام است که چهره آن‌را زشت و مهیب جلوه داده است. در نتیجه این سؤال مهم درباره دین اسلام مطرح می‌شود که آیا به راستی اسلام دین ترور است و خشونت را به پیروان خود بعنوان روش معرفی می‌کند؟ برای یافتن پاسخ این سؤال مهم لازم است که به متون اولیه و اصیل اسلام یعنی قرآن و آنچه که در ارتباط با سنت معصومین (علیهم‌السلام) وجود دارد مراجعه کرد و با دید کشف حقیقت و صرف نظر از هرگونه نظرات دیگران و تبلیغات، پاسخ این سؤال را پیدا کرد و برداشت واقعی را بدون ترس و خودباختگی در برابر فرهنگ غرب معرفی نمود.

تصور برخی این است که هر آنچه در گفتمان رایج، بد و زشت خوانده می‌شود را باید مستند به گزاره‌های دینی نفی کرد و هر آنچه بعنوان خوب شناسانده می‌شود را باید مستند به آیات و سیره تایید نمود. حال آن‌که اسلام در این خصوص پیرو خواست دیگران نبوده و دارای دیدگاه مستقل می‌باشد. لذا باید در پی فهم آن و تنظیم سیاست‌ها بر اساس آن‌ها بود.

نکته دیگری که در یک تحقیق علمی باید در نظر داشت، این است که واژه‌هایی مانند ترور با معنایی که از آن در نظر عموم مردم تداعی می‌شود، همانند واژه‌های قتل و جنایت و ضرب و شتم، دارای بار منفی عاطفی است. این گونه واژه‌ها در نظر مردم، از مفاهیمی حکایت می‌کند که از اول محکوم و مردود شناخته شده‌اند و همگان به دنبال نفی آن‌ها می‌باشند. طبیعی است که استفاده مبهم و ابزاری از این واژه‌ها، با دست کاری کردن در تعاریف و شانناژهای تبلیغاتی و مغالطه‌کاری، بهترین روش برای تحریک عواطف توده مردم است. زیرا توده مردم به سبب عدم ممارست با مطالب دقیق علمی و تجزیه و تحلیل مسائل و از طرفی داشتن عواطف قوی، در معرض چنین

سوءاستفاده‌هایی قرار دارند. طبیعی است که از کسانی که با نقد و تحلیل مبانی علمی آشنایی دارند، انتظار می‌رود که مباحث علمی را به دور از عواطف و مسائل حاشیه‌ای بررسی کنند.

روش تحقیق در کتاب حاضر مبتنی بر اصول و مبانی‌ای است که قصد دارد نظر قرآن کریم را درباره ترور جویا شود:

اولاً- ظواهر قرآن قابل استناد و برای احکام حجت می‌باشند (منظور از ظواهر الفاظ قرآن، ظهور ابتدایی آن‌هاست. معنایی که با دیدن یا شنیدن لفظ بی‌درنگ به ذهن راه می‌یابد) و آیاتی از قبیل «افلا یتدبرون القرآن» (سوره نساء/آیه ۸۲)، دستوری است برای بهره‌برداری از قرآن و روایات زیادی هم بر این دلالت می‌کند که قرآن معیار احادیث است و ائمه (علیهم‌السلام) یاران خود را به استنباط از قرآن کریم سوق داده‌اند. چرا که قرآن کتابی است که برای هدایت انسان‌ها نازل شده است و باید برای داشتن یک زندگی متعالی و سعادت‌مند به آن مراجعه کرد.

ثانیاً- رجوع به قرآن و دریافت پیام‌ها و احکام آن دارای ضوابطی است و هر کسی نمی‌تواند آن را تفسیر کند و به استخراج احکام آن پردازد. قرآن کلام پروردگار متعال و تجلی ذات و صفات اوست و تردیدی نیست که باید بین کتاب و مفسر آن تناسب و سنخیت باشد و فهم مقام بلند کتاب خدا با توان علمی انسان‌های عادی ساخته نیست و لذا فهم آن مربوط به کسانی است که با آن سنخیتی دارند و آن‌ها حضرات معصومین (علیهم‌السلام) هستند. همان‌طور که قرآن می‌فرماید: «انه لقرآن کریم فی کتاب مکنون لا یمسه الا المطهرون» (سوره واقعه/ آیه ۷۶ - ۷۷) و در جای دیگر (آیه تطهیر) مطهر شدگان را اهل بیت (علیهم‌السلام) معرفی می‌نماید. در روایاتی هم آمده است که تفسیر قرآن جز با روایات صحیح و بیان صریح معصومین جایز نیست. (حر عاملی، ۱۴۰۱: ۱۵۱) در طول تاریخ ضربه‌های سختی بر اسلام از این جهت

وارد آمده است که افرادی نا آشنا با این تصور باطل که آنها می‌توانند درباره قرآن با فهم قاصرشان اظهار نظر کنند، به استنباط از آیات مبادرت ورزیدند. ثالثاً- با در نظر گرفتن دو مقدمه فوق، مشخص می‌شود باید به قرآن مراجعه کرد اما نه به هر شکلی بلکه قرآنی که توسط معصومین (علیهم‌السلام) تبیین گردیده است و باید از تفسیر به رای و برداشت‌های سطحی و ناآگاهانه از قرآن خودداری کرد.

رباعاً- برای فهم معانی قرآن کریم، منابعی به قرار زیر وجود دارد:

اول: قرآن کریم. نخستین و مهم‌ترین منبع تفسیر است. منبع بودن قرآن علاوه بر آن‌که متقضای روش عقلایی محاوره است. در آیات و روایات هم بر آن تأکید شده است و معصومین در تفسیر قرآن از قرآن استفاده کرده‌اند. گونه‌های مختلف منبع قرار گرفتن قرآن مانند: توجه به سیاق آیات، محدود شدن زمانی (نسخ)، محدود شدن غیر زمانی (تخصیص و تقیید)، فهم نکته جدید از مجموعه دو آیه، دستیابی به تبیین جامع و حل تعارض ظاهری آیات و .....

دوم: روایات معصومین: پس از قرآن، روایات مهم‌ترین منبع فهم قرآن به شمار می‌آیند چرا که قرآن پیامبر (ﷺ) را مسئول تبیین آن برای مردم معرفی می‌کند: «و انزلنا الیک الذکر لتبیین للناس ما نزل الیهم» (سوره نحل / آیه ۴۴) بر این اساس، مردم از بیان‌های ایشان در شرح یا تفسیر یا رفع اجمال یا تقیید و تخصیص و سایر موارد استفاده می‌کنند.

روایات از جنبه‌های مختلف قرآن را تبیین می‌نمایند. برخی از آنها عهده‌دار فهم معانی واژگان هستند و برخی دیگر توضیحات بیشتری را ارائه می‌کنند که به فهم آیه کمک می‌کند. در دسته دیگری از روایات از معانی یا مصادیق برای آیات مشکل سخن به میان آمده که استفاده آن معانی از آیه، یا انطباق آیه بر آن مصادیق روشن نیست و یا از مصادیقی است که در زمان بیان آن در روایات، هنوز واقع نشده و به این جهت پوشیده است. در تحقیق

حاضر در مواردی مانند تعیین مصادیق «محارب» و یا «تعدی» از روایات استفاده گردیده است.

سوم: منابع لغوی: مقصود از منابع لغوی، هرگونه منبعی است که ما را در فهم معنا و کاربرد واژگان قرآن در زمان نزول یاری می‌دهد. بر این اساس قرآن مجید، روایات، فرهنگ عامه مردم در دوران نزول، همه از منابع لغوی تفسیر به شمار می‌آیند. به این معنا که با مراجعه به آنها، معانی و کاربردهای واژه‌های قرآنی در عصر نزول روشن می‌گردد. این مطالب در کتب‌هایی مانند مفردات الفاظ قرآن، لسان العرب، اقرب الموارد و ... گردآوری شده‌اند که در این تحقیق برای رسیدن به مقصود مورد استناد قرار گرفته‌اند.

چهارم: آراء مفسران، که برخاسته از اجتهاد و استنباط آنها در فهم آیات قرآن است و اعتبار مطلق ندارد و نمی‌توان آنها همیشه مبنای تفسیر قرار دارد اما در عین حال می‌توان از ادله و شواهدی که مفسران برای نظر خود ذکر کرده‌اند در چارچوب منابع سه گانه بالا استفاده نمود.

پنجم: عقل: مراد از عقل به عنوان منبع، نیرویی است که در هر انسانی به ودیعت نهاده شده و مجموعه اصول کلی هستی‌شناختی، ارزش‌شناختی و استلزامات بی‌واسطه آنها را که بدیهی یا نزدیک به بدیهی می‌باشند، در اختیار انسان قرار می‌دهد. بدیهیات عقلی و برهان‌های قطعی برگرفته از آنها از قراین متصل آیات به شمار می‌آیند و عقل به معنای یاد شده این قراین را در اختیار قرار می‌دهد. نقش عقل به این مفهوم در فهم و تفسیر قرآن در چند محور متصور است که مهم‌ترین آنها نقش فهم کلام است، راه‌هایی که عقلا برای فهم کلام از آن بهره می‌برند. عقل در اینجا نقش ابزاری دارد، یا به تعبیر دیگر، متمم منابع دیگر است. این نقش عقل را می‌توان مصداق تدبیر در قرآن دانست. یعنی عقل با استفاده از لغت، آیات و روایت‌ها (قراین پیوسته و ناپیوسته کلام) به کشف مجهولات خود از آیه می‌پردازد و با کاوش و استدلال به فهم مراد خداوند از آیه دست می‌باید. با توجه به اینکه دریافت‌های قطعی عقل چندان زیاد نیست، عمده‌ترین نقش عقل را باید

تحلیل داده‌های منابع دیگر دانست. نکته‌ای که بیان شد همان اجتهاد و کاوش عقلی برای فهم معارف قرآن و تفسیر آیه‌هاست. کاری که از دیر باز تاکنون مورد استفاده اکثر مفسران بوده است.

با جمع بندی مطالب یاد شده در این تحقیق در قالب روش اجتهادی (تجزی) تلاش شده است در چارچوب منطق دینی، آیات الهی و تفاسیر ارایه شده از سوی معصومین، دیدگاه قرآن استنتاج و معرفی گردد. برای این منظور، علاوه بر قرآن کریم، تفاسیر مرجع و روایت معصومین، مستند مورد بحث قرار گرفته‌اند تا برداشت ارائه شده در این چارچوب باشد.

سیره معصومین و روایات وارد شده از آن‌ها بحث‌های گسترده‌ای در ارتباط با ترور دارد که در این تحقیق جز در موارد ضرورت مورد استناد قرار نگرفته‌اند و محور این تحقیق قرآن کریم است و سنت معصومین خود تحقیق جداگانه‌ای را می‌طلبد.

این کتاب در هفت فصل تدوین گردیده است که فصل اول آن به روشن شدن تعریف ترور اختصاص دارد. اساساً در حوزه علوم انسانی، با توجه به گستردگی و تشت آراء و ارانه نظرات و تعاریف متعدد از هر پدیده، همواره مشکل اول در تحقیق ارائه تعریف است و از این رو لازم شده است که یک فصل برای تعریف ترور، اختصاص داده شود. تا در حد امکان تعاریف مختلف از افراد و شخصیت‌ها و تفکرات و همه جهت‌گیری‌های مذهبی و سیاسی آورده شود و با در نظر گرفتن مجموع آن‌ها، ذهنیت ما از ترور شکل بگیرد. چرا که بعدها این اشکال به وجود خواهد آمد که این تعریف در نظر گرفته شده، تعریف طیف خاصی است و در این صورت محل مناقشه خواهد بود. برای رفع این نقیصه سعی شده است که تعاریف متنوعی جمع‌آوری شود و یک قدر متیقن و مشترک بین آنها در نظر گرفته شود، اگر چه ممکن است باز هم این تعریف جامع و مانع و خالی از اشکال نباشد.

این تحقیق از یک سو با مراجعه و برداشت مستقیم از آیات قرآن سعی در روشن کردن پاسخ سوال تحقیق دارد و از سوی دیگر با استناد به شواهد و قرائنی که در حکم مبانی و روح کلی حاکم بر گفتمان قرآن هستند موضوع جزئی ترور را مورد بررسی قرار می‌دهد. بر همین اساس در فصل دوم مبانی سیاست قرآنی ترسیم گردیده است و با مبانی سیاست رایج مقایسه شده تا روشن شود که مبنای مورد نظر قرآن با تروریسم سازگار است یا نه؟

مرحله بعد، فهم رویکرد کلی ابعاد اسلام نسبت به خشونت است. این موضوع نه فقط از جهت بررسی «خشونت سیاسی» بلکه رویکرد اسلام به خشونت در همه ابعاد آن است و ادبیات و لحن قرآن کریم و سیاق آیات را از این جنبه بررسی می‌کند.

پس از ترسیم این دو مبحث کلی در ابتدای مباحث، در فصل چهارم، به سراغ متن قرآن کریم می‌رویم تا بتوان مفهوم مورد نظر را با ادبیات و الفاظ قرآنی فهم کرد. برای رسیدن به این مقصود، باید الفاظ مورد نظر و معانی آن‌ها را شناخت و با استفاده از علم لغت، بتوان ریشه و موارد کاربرد و مشتقات این کلمات را دریافت که پس از بررسی کامل معجم الفاظ قرآن کریم و تأمل در همه واژه‌های آن، ۱۷ واژه که به نوعی با عناصر زور، ایجاد وحشت، مبارزه، تجاوز، دشمنی و خونریزی و ارباب، نزدیک هستند و احتمال دارد که با ایده ترور نسبت پیدا کنند؛ انتخاب و مورد تجزیه و تحلیل لغوی قرار گرفته‌اند. اگرچه برخی از این واژه‌ها به ظاهر با بحث ما ارتباط مستقیم پیدا نمی‌کنند، اما از آنجا که مستشرقان و تحلیل‌گران معمولاً با استناد ناقص به این آیات و واژگان نسبت به تائید کامل ترور از ناحیه اسلام، حکم صادر کرده‌اند لازم می‌آید تا همه آن‌ها بررسی و عدم صحت این ادعاها روشن گردد.

در فصل پنجم، پس از بررسی و تجزیه و تحلیل، میزان ارتباط هر یک از این واژه‌ها با بحث ما یعنی ترور، مورد شناسایی قرار خواهد گرفت؛ تا در

پایان این فصلی واژه‌های مربوط به بحث جدا شده و آیاتی که این واژه‌ها در آن‌ها به کار رفته است مورد بررسی قرار گیرد. شیوه ما برای فهم رویکرد قرآن به ترور، در دو مرحله پیگیری می‌شود. اول اینکه مشخص شود هر یک از این واژه‌های انتخاب شده که ارتباط مفهومی با ترور دارند، در ادبیات قرآن کریم، دارای بار ارزشی مثبت هستند یا منفی؟ فهم این موضوع مشخص خواهد کرد که رویکرد کلی قرآن به ترور مثبت است یا منفی. و در گام دوم، آیات مربوط با ترور را باید تحلیل کرد تا به یک جمع‌بندی نهایی در این باره رسید.

در فصول ششم و هفتم هم به دو مورد از مسائل مهم روز اشاره شده است. مورد اول وجود گروه‌های مسلمانی است که با اعمال خشونت و ترور بهانه ارائه چهره موهن را از اسلام فراهم کرده‌اند و در این فصل ریشه‌ها و نوع برداشت آن‌ها از اسلام بررسی شده است و فصل هفتم هم به عملیات‌های انتحاری اختصاص دارد.

در پایان لازم است از معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (علیه السلام) که با تصویب طرح توسعه مطالعات قرآنی، زمینه انجام این مطالعه را فراهم ساختند و خصوصاً استاد فاضل جناب دکتر اصغر افتخاری که با راهنمایی‌ها و نظرات ارزشمندشان، بنده را در پیشبرد تحقیق یاری رساندند، تشکر و قدردانی نمایم و همچنین از پدر و مادر و همسر که با فداکاری‌هایشان فرصت پرداختن به این تحقیق را برای من به وجود آوردند سپاسگذارم. امیدوارم که این اثر ناچیز در جهت روشن شدن واقعیت و شناخت قطره کوچکی از دریای بی‌کران معارف قرآن و رفع شبهات موجود، مورد استفاده قرار بگیرد.

اللهم احیني و امتني علی الكتاب و السنه

روح الله فیض اللهی - بهار ۱۳۸۹